

Список використаних джерел:

1. Бичківський О. О. Секретні заповіти за законодавством України та іноземних держав / О. О. Бичківський // Вісник Запорізького національного університету. – 2011. – №4. – С. 59-64
2. Закон України «Про нотаріат» від 02. 09. 1993 р. № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383
3. Ковальчук Я. В. Основоположні аспекти відмінності між спадкуванням за законом та спадкуванням за заповітом / Я. В. Ковальчук // Часопис Київського університету права. – 2010. – №4. – С. 198-201
4. Лисенко Н. В. Особливості нотаріального посвідчення заповіту подружжя / Н. В. Лисенко // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2012. – № 3(12). – С. 100-105
5. Печений О. Втрата чинності заповітом. Тлумачення заповіту / О. Печений // Вісник академії правових наук України. – 2010. – № 4 (63). – С. 128-137
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22.02.2012 року, № 282/20595
7. Теорія нотаріального процесу [текст]: Науково-практичний посібник / За заг. Ред. С. Я. Фурси. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 920с.
8. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356

Чепелева А.М.

студентка,

Науковий керівник: Петягіна І.Б.

старший викладач,

Бердянський інститут державного і муніципального управління

Класичного приватного університету;

аспірант,

Класичний приватний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ В ДОРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Головним завданням держави є створення державного правового механізму реалізації цих конституційних положень. Елементом цього механізму є система органів правосуддя у державі. Реформування системи цивільного судочинства підпорядковане цілям практичної реалізації задач розвитку цивільних правових відносин та покращенню механізму вирішення спорів між їх суб'єктами, що виникають у зв'язку з цим. Сучасний етап реформування судового механізму захисту цивільних прав характеризується удосконаленням існуючих і створенням нових

інститутів, які мають на меті забезпечити реальність здійснення конституційних прав і охоронюваних законом інтересів громадян, організацій і їх об'єднань, правильність і своєчасність розгляду і вирішення заяв, які надходять до суду. Сучасний ЦПК регулює інститут заочного розгляду справ з метою розширення судового захисту громадян та організацій, свободи їх розсуду (принцип диспозитивності), а також усунення можливості зловживання суб'єктивними процесуальними правами і встановлення певної відповідальності за їх зловживання. Цей інститут не є запозиченим у інших країн, а має історичні корені на території України.

У сучасний період дослідження проблем заочного провадження та заочного рішення можна знайти, наприклад, в російській науці цивільного процесуального права, зокрема, у працях В. Аргунова, В. Жуйкова, В. Решетняка, І. Уткіної, І. Черних та ін. В Україні окремі аспекти перспективи запровадження заочного розгляду цивільних справ аналізували Д. Луспеник, Н. Немировська та П. Шевчук, Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. та інші.

Положення щодо заочного розгляду цивільних справ становлять собою розвиток попередніх законодавчих так як поняття заочного розгляду відомо українській історії. Цей інститут є результатом еволюції розгляду справи за неявки відповідача. Тому вчені вказують на недостатню апробованість на практиці та на те, що це не є результатом глибоких теоретичних розробок. Зокрема, аналіз юридичної літератури приводить до висновку, що історично передумовою виникнення та розвитку інституту заочного розгляду цивільних справ можна вважати зміну цивільної процесуальної форми. Так, аналізуючи суть та значення заочного рішення, відомий процесуаліст ХІХ століття проф. К. Малишев вказує, що в історії заочних рішень важливу роль повинна відігравати форма процесу. Заочні рішення розвиваються історично в ті часи і в тих країнах, в яких панує усна форма процесу. І, навпаки, зауважує автор, де переважає письмове судочинство, заочні рішення мають мало оригінальних особливостей, а підходять під загальне вчення про пропуск строків або про процесуальні порушення сторін. К. Малишев звертає також увагу і на те, що усний процес базується на тій думці, що словесне змагання сторін необхідне для роз'яснення суті справи судові, що, не заслухавши усних пояснень і посилаючись на канцелярські акти, суд легко може ухвалити неправильне рішення. Саме тому там, де в основу судочинства покладена засада усності, закон допускає особливо легкий спосіб оскарження заочних рішень (шляхом подачі відзиву на заочне рішення), який він називає характерною особливістю заочного провадження при усному процесі[3; с. 164].

Реформування системи цивільного судочинства вимагає від законодавця введення ряду процесуальних новел, удосконалення

існуючих процесуально-правових конструкцій, які покликані забезпечити конституційне право на своєчасний та ефективний судовий захист. Чинний Цивільний процесуальний кодекс України, що був прийнятий 18 березня 2004 року, запроваджує інститут заочного розгляду справи, який справедливо вважають однією з форм реалізації принципу змагальності в цивільному процесі.

У сучасний період підтвердилась правильність позиції законодавця щодо запровадження в українському цивільному процесі інституту заочного розгляду справи, який зможе забезпечити швидкість та ефективність судового розгляду, в певній мірі спростить його, сприятиме підвищенню відповідальності сторін за свої дії та попередженню тяганини й зловживань з боку відповідачів.

Необхідність дослідження історії виникнення даного інституту обумовлена тим, що практика застосування норм, які регламентують розгляд справи в порядку заочного провадження та ухвалення заочного рішення, поступово розширюється.

Інститут заочного рішення має глибокі історичні корені. Ситуація, коли одна зі сторін не з'являлася до суду, в різні часи спричиняла різні наслідки. Суд оцінював неявку сторони, зокрема відповідача, в залежності від ролі суду в державі та можливості вплинути на недобросовісну поведінку особи. Так склалося історично, що неявка вважалася “непослухом” та посяганням на громадський порядок, що у стародавні часи, при змішуванні цивільного процесу з кримінальним, тягло за собою застосування санкцій кримінального характеру. Більше це стосувалося відповідача, оскільки вважалося, що позивачеві немає необхідності ігнорувати судовий розгляд. Іноді ухилення від явки в суд викликало з боку держави вжиття суворих заходів, навіть насильства. Водночас всі ці заходи вважалися крайніми та застосовувалися лише за безуспішність інших способів викликати відповідача.[2; с.4]

В історії національного цивільного процесу можна простежити розвиток заочного провадження. Перше згадування про наслідки відсутності сторони при розгляді справи міститься у “Руській Правді”. Зокрема, у випадку виникнення спору позивач не мав права вимагати негайної явки відповідача в суд, а зобов'язаний був надати йому для цього п'ятиденний строк. Водночас, закон вимагав, щоби відповідач надав поруку в тому, що він вчасно з'явиться в суд.[1;с.26]. Це правило дає змогу зробити висновок, що вже тоді законодавець переслідував дві головні мети – необмеження прав відповідача та забезпечення його явки в суд. Такі завдання ставилися перед інститутом заочного рішення і в пізніших правових актах.

У період польсько-литовського панування в Україні, відповідно до Першого Литовського Статуту (1529 р.), якщо відповідач не з'являвся в суд, рішення могло бути винесене заочно. За Другим Литовським Статутом (1566 р.) лише після триразової неявки в суд рішення постановлялося заочно. Окрім того, у випадку неявки в суд з неповажних причин винний сплачував штраф [1; с. 27]. За Псковською судною грамотою (XV – XVI ст.) позивач при неявці відповідача отримував безсудну грамоту, на підставі якої, при участі пристава, міг вимагати або негайного задоволення від відповідача, або примусити його до явки в суд або до представлення поруки. Останнє означало, що відповідач повинен бути взятий на поруки родичами з тим, щоб вони доставили його в суд, а якщо не зможуть цього зробити, то будуть відповідати за нього перед позивачем.

Норми щодо прийняття заочного рішення містилися й у «Екстракте малороссийского права» 1767 р. після проведення судової реформи 1763 р. Поступово ці суворі заходи перестали застосовуватися, оскільки вони суперечили характеру цивільних справ, як спорів про приватні права та інтереси, до розгляду яких ще невідомо, хто зі сторін справді правий, позивач чи відповідач. Пом'якшення способу виклику потягло за собою й менш суворі наслідки неявки, що створило передумови для виникнення заочного порядку розгляду справи.

Отож, в українських землях відзначається більш прогресивний вплив польського та німецького законодавства в силу перебування українських земель з 1648 по 1654 роки під впливом Заходу, що й відображає застосування інституту заочного рішення набагато раніше, ніж в Росії, де заочне рішення стало відомим лише з часів прийняття Статуту цивільного судочинства 1864 року. Заочне провадження вводилося на кшталт французького статуту. Якщо відповідач не з'являвся взагалі, або не з'являвся до змагання, то суд постановляв заочне рішення, що втрачало силу представленням з боку відповідача відзиву про скасування рішення, разом з відповіддю на позовне прохання. Проте на відміну від французького статуту, де заочне рішення постановлялося без розгляду доказів, за Статутом цивільного судочинства суд присуджував позивачеві лише вимоги, доведені ним, тобто на підставі наданих позивачем доказів, які повинні були розглянуті судом. Заочним вважалося рішення, прийняте у справі без участі відповідача, що не з'явився та не просив про розгляд справи за його відсутності.

Таким чином, можна констатувати, що інститут заочного розгляду є результатом еволюції цивільного процесу. Українська історія має власне підґрунття для розвитку цього інституту. Можна зазначити, що поштовхом для цього послугувало об'єднання письмової та усної форми процесу. Окремі положення статуту цивільного судочинства 1864 років зберегли свою актуальність і

дотепер. Тому можна використати досвід законодавчого регулювання інституту заочного розгляду справи в цивільному процесі при винесенні пропозицій щодо удосконалення чинного ЦПК України, зокрема, в аспекті права позивача та відповідача на заочний розгляд справи, конкуренції способів перегляду заочного рішення, більш коректного формулювання окремих законодавчих конструкцій.

Список використаних джерел:

1. Навроцька Ю. В. Процесуально-правова суть та становлення інституту заочного розгляду справи в цивільному процесі України [Електронний ресурс]/Вісник Львівського університету від 11.10.2012р. – №42. – С. 25-48 – Режим доступу: <http://zavantag.com/docs/11/index-2130300-1.html? page=25>. – Назва з екрану.

2. Решетняк В.И., Черных И.И. Заочное производство и судебный приказ в гражданском процессе[Електронний ресурс]/Пособие – М.: Юридическое бюро «ГОРОДЕЦ», 1997. – 80 с. – Режим доступу: http://nashaucheba.ru/v47151/решетняк_в.и.,_черных_и.и._заочное_производство_и_судебный_приказ_в_гражданском_процессе?page=4. – Назва з екрану.

3. Фурса С.Я., Щербак С.В., Євтушенко О.І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи.[Електронний ресурс]/Науково-практичний посібник.–К.:КНТ,–2006.–448с.–Режим доступу: <http://lib.mypressonline.com/zbook/pravo/cyvproc/cyvprocfursa.html>. – Назва з екрану.